

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра політичних теорій

Серія: Навчально-методичні посібники

**А.І. СУШКО,
Т.М. КРАСНОПОЛЬСЬКА**

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Навчально-методичний посібник

Для студентів вищих навчальних закладів

Одеса
Фенікс
2018

Автори:

Сушко А.І. – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія».

Краснопольська Т.М. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія».

**Рекомендовано до друку
на засіданні кафедри політичних теорій
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 15 від 23 квітня 2018 року).**

Сушко А.І.

Культурологія : навч.-метод. посібник / А.І. Сушко, Т.М. Краснопольська. – Одеса : Фенікс, 2018. – 34 с. (Сер. «Навчально-методичні посібники»).

Навчально-методичний посібник призначений для надання допомоги студентам, які вивчають дисципліну «Культурологія».

У посібнику викладено зміст навчальної дисципліни за темами лекцій та практичних занять, практичні завдання, перелік тем для самостійної роботи, питання для перевірки знань з навчальної дисципліни, перелік тем рефератів та список рекомендованої літератури.

Посібник підготовлено відповідно до освітньо-професійної програми вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія», а також рекомендовано використовувати у навчальній роботі при підготовці фахівців за такими рівнями вищої освіти – бакалаврський рівень.

© Сушко А.І.,
Краснопольська Т.М., 2018
© Оформлення ПП «Фенікс», 2018

I. ВСТУП

Навчальна дисципліна «Культурологія» – соціально-гуманітарна галузь знання, що виникла на «перетині» низки наук, таких як історія, філософія, соціологія, етнографія, соціальна психологія. Предметом її вивчення є культура як суспільне явище і спосіб життя людини, що виражає його родову специфіку, тобто розумність, соціальність, творчі устремління, особистісність буття. У культурології розглядаються питання, пов'язані з виникненням, розвитком, функціонуванням культури, роллю культурних установлень – інститутів, цінностей, норм – в житті і розвитку суспільства, процеси взаємодії культур.

У культурології розкривається процес розвитку теоретичної думки про культуру в процесі історичного розвитку. Висвітлюються проблеми типології і складових частин (морфології) культури, з'ясовується співвідношення понять «культура» і «цивілізація», описуються типи цивілізацій.

Культурологія покликана зіграти важливу роль у гуманітарній підготовці студентів, метою якої є: готувати не просто спеціалістів у вузькій сфері виробництва і управління, а особистість, здібну до різних сфер діяльності, що усвідомлено приймає рішення з правових, політичних, світоглядних, моральних, естетичних та інших питань.

Метою даного курсу є формування системи знань про закономірності культурного процесу на основі дослідження культурологічних теорій та розгляду практики.

Задача курсу полягає в оволодінні основними поняттями та категоріями культурології, їх використанні в повсякденному житті, знайомстві з культурологічною думкою в її історичному розвитку, виявленні характеристик культурно-історичних типів. Навчальна дисципліна повинна сприяти адекватному розумінню проблем сучасної культури та вмінню їх аналізувати; висвітлити проблеми розвитку української культури в контексті світової, аналіз культур в їх взаємозв'язку.

Предмет курсу – теорія культури, етапи та закономірності розвитку світової та вітчизняної думки та практики.

Даний курс ознайомлює студентів з широким спектром фундаментальних культурологічних знань. Він базується на підручниках, навчальних посібниках, довідковій літературі, які пройшли апробацію в навчальному процесі.

В результаті вивчення цієї навчальної дисципліни студенти повинні зрозуміти зміст та особливості культур різних епох і народів; знати культурну спадщину українського народу та шляхи її використання і розповсюдження; усвідомити особистісний рівень культури і засоби його підвищення.

Після вивчення курсу студент повинен:

- знати основні категорії культурології, основні теорії культури, особливості функціонування культури;
- виявляти особливості розвитку світової культури в різні історичні періоди та їх взаємозв'язок; з'ясувати основні досягнення світової та української культури в різноманітних галузях;
- оперувати основними термінами та поняттям культурології; осмислювати культурно-історичні та соціокультурні процеси, що відбуваються в світі;
- аналізувати та узагальнювати історичний матеріал і діяльність осіб, які зробили вагомий внесок у розвиток культури;
- працювати з усіма доступними джерелами знань, самостійно організувати пошук наукової інформації; вміти користуватися електронними інформаційними ресурсами з культурології для вироблення найбільш прийнятної стратегії освоєння матеріалів курсу;
- аргументовано відстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему, толерантно ставитися до протилежних думок, виявляти розбіжності в позиціях, критично ставитися до тенденційної інформації;
- використовувати культурологічні знання в у повсякденному житті, професійній та громадсько-політичній діяльності;
- давати оцінку сучасному стану культури, перспективам та тенденціям її розвитку, особливостям державної політики у культурній, зокрема науково-технічній, сфері на різних етапах історичного розвитку.

Навчальний курс повинен сприяти адекватному розумінню проблем сучасної культури та вмінню їх аналізувати; висвітлити проблеми розвитку української культури в контексті світової, аналіз культур в їх взаємозв'язку.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ECTS.

Підсумковою формою контролю є залік.

II. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

Навчальна дисципліна «Культурологія» є однією зі складових програми підготовки бакалаврів спеціальності 053 «Психологія» та є важливою частиною підготовки освіченого фахівця.

Успішне вивчення курсу «Культурологія» передбачає освоєння студентами лекційного матеріалу, його закріплення та поглиблення на практичних заняттях, самостійне вивчення навчальної, наукової та нормативної літератури.

Основним видом навчальних занять є лекції, призначені для засвоєння теоретичного матеріалу.

Лекція – це аудиторне заняття з курсом або його частиною (поток), що проводять провідні викладачі – лектори (професори та доценти) навчального закладу, а також провідні вчені або спеціалісти, запрошені для читання лекцій, що містять основні положення навчальної або спеціальної дисципліни, їх теоретичні проблеми, в тому числі новітні наукові досягнення. Тематику курсу лекцій наведено у тематичному плані навчальної дисципліни.

Основними завданнями, що визначають напрямок лекційних занять, є: характеристика структури теми; розкриття змісту категоріального апарату теми; висвітлення зв'язку теорії з практикою.

Лекція є теоретичною основою практичних занять, подальшого самостійного вивчення студентами курсу.

Самостійну роботу студента над лекцією умовно поділяють на три основні етапи:

- 1) підготовка до лекції, що відбувається заздалегідь і передбачає ознайомлення з рекомендованою навчальною літературою за конкретною темою, що її викладатимуть на лекції;
- 2) сприйняття і конспектування лекції, що полягає в засвоєнні усного матеріалу і його коротких записів (конспектуванні). При конспектуванні необхідно в результаті «переробки» інформації виділити основну думку лектора і стисло її викласти. Лекція не підлягає дослівному запису, за винятком формулювань, визначень, імен, найменувань політико-правових актів та літератури, хронологічних і статистичних даних, підсумкових висновків за темою;
- 3) подальша робота над лекцією, що передбачає додаткове доопрацювання конспекту на основі самостійного вивчення рекомендованої нормативної, навчальної та наукової літератури.

Практичні заняття, які проводять з академічною групою, є логічним продовженням лекційного курсу. На них поглиблюють, закріплюють та деталізують знання, отримані під час лекції і в результаті самостійної роботи.

Практичні заняття спрямовані на підвищення теоретичного рівня знань у сфері історії української культури, більш поглиблене вивчення складних або дискусійних питань відповідної теми, на поточний контроль засвоєння знань, умінь, навичок студентів.

Практичному заняттю має передувати підготовка студента за завчасно визначеним планом. Для цього необхідно:

- вивчити і доповнити конспект лекції з даної теми;
- вивчити рекомендовані політико-правові акти, навчальну та наукову літературу;
- скласти конспект або тези відповіді за найбільш складними питаннями заняття;
- вміло використовувати вивчений матеріал при відповідях.

Студент на практичному занятті має продемонструвати знання теоретичного матеріалу, здатність використовувати його при вирішенні практичних завдань, уміння ясно та аргументовано висловлювати свої думки в усній та письмовій формі, оперуючи термінологією.

Під час проведення практичних занять викладач використовує такі форми: вільне обговорення питань плану заняття в академічній групі; індивідуальна співбесіда з кожним студентом; виконання письмових, в тому числі контрольних, робіт; заслуховування доповідей, рефератів з найбільш складних питань і їх подальше колективне обговорення в групі тощо.

Практичні заняття є також одним із видів поточного контролю за успішністю освоєння студентами навчального матеріалу. На кожному занятті викладач оцінює ступінь підготовки студента з теми. Підсумкові оцінки вносять до журналу обліку успішності.

Метою практичних занять є: навчання застосуванню теоретичних положень у практичній діяльності; вироблення навичок самостійної роботи студента; розвиток професійної свідомості та мислення.

Важливими формами навчальних занять є індивідуальні навчальні заняття, консультації.

Індивідуальні навчальні заняття організовують з окремими студентами з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей. До видів індивідуальних завдань з

курсу «Культурологія» належать реферати, доповіді, презентації та тестові завдання.

Самостійна робота студента є однією з основних форм організації навчання, основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний від обов'язкових аудиторних занять час.

Мета самостійної роботи – закріплення, поглиблення й узагальнення знань, здобутих на лекційних та практичних заняттях. У процесі самостійної роботи у студентів формуються індивідуальні вміння та навички самостійного засвоєння навчальної та наукової літератури, нормативних джерел, використання сучасних інформаційних засобів і технологій.

Для підвищення ефективності самостійної роботи студента цільно її планування. Планування та організація самостійної роботи мають ґрунтуватися на достовірній інформації згідно з такими позиціями: вид роботи (наприклад, підготовка до лекції, практичних занять); трудомісткість процесу підготовки (з урахуванням індивідуальних здібностей і особистісних якостей студента); форми і методи навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення виду самостійної роботи; місце і форма виконання самостійної роботи (наприклад, у бібліотеці, спеціалізованому навчальному кабінеті, комп'ютерному класі, вдома; письмово, усно тощо); форми і способи контролю виконання самостійної роботи студента; необхідний і достатній обсяг часу за диференційованими нормативами щодо кожного виду самостійної роботи.

Особливість самостійної роботи полягає в необхідності самостійного, творчого пошуку та аналізу інформації. Це дає змогу розширити обсяг інформації з теми, отримати системне уявлення з конкретного питання.

До видів самостійної роботи віднесені підготовка презентації в рамках теми практичного заняття.

Результати, отримані студентами на практичних заняттях, враховують під час проведення підсумкового контролю з навчальної дисципліни. Формою такого контролю з навчальної дисципліни «Культурологія» є залік. Результати заліку оцінюють за двобальною шкалою – «зараховано» і «не зараховано».

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи) практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Результати заліку вносять до залікової відомості та залікової книжки студента.

Студента вважають допущеним до заліку лише за умови виконання всіх видів робіт, передбачених планом навчальної дисципліни.

III. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ теми	Назва теми	Всього годин	Аудиторні заняття (в год.)		Самостійна робота (в год.)
			Лекції	Практ.	
1.	Предмет культурології. Поняття і сутність культури	9	2	1	6
2.	Духовна культура. Функції культури, її соціальні форми	9	2	1	6
3.	Культура як предмет історико-філософського аналізу	10	1	1	8
4.	Культурологічні теорії XIX – XX ст.	10	1	1	8
5.	Культура і цивілізація. Захід і Схід	10	2	2	6
6.	Первісна культура	9	1	2	6
7.	Культура ранніх цивілізацій	9	1	2	6
8.	Світова культура в епоху Середньовіччя	10	2	2	6
9.	Культура епохи Відродження	12	2	2	8
10.	Становлення культури Нового часу (II пол. XVI – I пол. XIX ст.)	10	2	2	6
11.	Західноєвропейська культура епохи Просвітництва	12	2	2	8
12.	Культура Новітнього часу	10	2	2	6
Всього		120	20	20	80
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ – ЗАЛІК					

IV. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Тема 1. Предмет культурології.

Поняття і сутність культури

1. Культурологія як наука: поняття, цілі і завдання.
2. Структура культурологічного знання. Місце культурології в системі гуманітарних наук.
3. Багатозначність поняття культури. Структура культури.
4. Основні елементи культури як системи (звичаї, норми, цінності, знання, значення).

Тема 2. Духовна культура.

Функції культури, її соціальні форми

1. Основні способи духовної діяльності людини (міфологія, релігія, мистецтво, наука).
2. Соціальні форми існування культури. Поняття масової та елітарної культури. Сучасні молодіжні субкультури.
3. Функції культури.

Тема 3. Культура

як предмет історико-філософського аналізу

1. Основні етапи теоретичного осягнення культури.
2. Мислителі Стародавньої Греції та Риму про культуру.
3. Розуміння культури в епоху Середньовіччя.
4. Осмислення культури в епоху Відродження.
5. Проблеми культури в Новий час.

Тема 4. Культурологічні теорії XIX – XX ст.

1. Причини кризи класичної моделі культури. Культурно-історична школа.
2. Теорія локальних цивілізацій.

3. Культурна антропологія.
4. Психоаналітична концепція культури.
5. Ігрова концепція культури.
6. Теорія «осьового часу» К. Ясперса.

Тема 5. Культура і цивілізація. Захід і Схід

1. Поняття «цивілізація»: його формування і основні значення.
2. Культура і цивілізація: співвідношення понять.
3. Типи цивілізацій. Східна та Західна цивілізації як культурні «полюси світу».

Тема 6. Первісна культура

1. Виникнення первісної культури. Особливості культури: стародавні знаряддя праці, способи полювання, оволодіння вогнем, виготовлення одягу, житло.
2. Поява членороздільної мови. Пісні та танці як важливий вид первісного мистецтва.
3. Практичні знання. Первісне мистецтво, скульптура.
4. Зачатки наукових знань.

Тема 7. Культура ранніх цивілізацій

1. Виникнення стародавніх цивілізацій Месопотамії, Єгипту, Індії, Китаю.
2. Архітектура, скульптура, живопис і ремесла стародавніх міст Китаю, Індії, Месопотамії.
3. Становлення і розвиток культури, міфи та релігія у Стародавній Греції.
4. Особливості та характерні риси культури Стародавнього Риму.

Тема 8. Світова культура в епоху Середньовіччя

1. Етнічна основа ранньосередньовічної європейської культури.
2. Культура Західної Європи першої пол. XIV ст.
3. Культура Візантійської імперії, її особливості та вплив на сусідні культури.

Тема 9. Культура епохи Відродження

1. Поняття та особливості становлення епохи Відродження (Ренесансу).
2. Умови виникнення гуманізму і географічна локалізація поширення гуманістичних ідей. Гуманістична традиція в Східній Європі.
3. Художня культура Італійського та Північного Відродження.
4. Видатні діячі мистецтва епохи Відродження.

Тема 10. Становлення культури Нового часу (II пол. XVI – I пол. XIX ст.)

1. Основні ідеї та ідеали реформаційного руху в Європі. Контрреформація та її значення.
2. Наукова революція XVII ст.: зміст та особливості.
3. Головні риси європейського мистецтва XVI – XVII ст.
4. Видатні діячі науки і культури Європи XVII ст.

Тема 11. Західноєвропейська культура епохи Просвітництва

1. Поняття та особливості становлення епохи Просвітництва. Основні ідеї та ідеали просвітителів.
2. Основні художні стилі епохи Просвітництва.
3. Видатні представники епохи в сферах літератури, живопису, музики та скульптури.
4. Вплив на розвиток європейської культури Великої французької революції.

Тема 12. Культура Новітнього часу

1. Основні тенденції розвитку європейської культури на рубежі XIX – XX століть.
2. Зарубіжна художня культура першої пол. XX ст.: стилі, течії, напрями модернізму.
3. Особливості культурних процесів в країнах Західної Європи та США в 50-90-ті роки XX ст.
4. Культура та глобальні проблеми людства.

V. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Предмет культурології.

Поняття і сутність культури

1. Культурологія як наука: поняття, цілі та завдання.
2. Структура культурологічного знання. Місце культурології в системі гуманітарних наук.
3. Багатозначність поняття культури. Структура культури.
4. Основні елементи культури як системи (звичаї, норми, цінності, знання, значення).

Тема 2. Духовна культура.

Функції культури та її соціальні форми

1. Основні способи духовної діяльності людини (міфологія, релігія, мистецтво, наука).
2. Поняття масової та елітарної культури. Сучасні молодіжні субкультури.
3. Функції культури.

Тема 3. Культура

як предмет історико-філософського аналізу

1. Основні етапи теоретичного осягнення культури.
2. Мислителі Стародавньої Греції та Риму про культуру.
3. Розуміння культури в епоху Середньовіччя.
4. Осмислення культури в епоху Відродження.
5. Проблеми культури в Новий час.

Тема 4. Культурологічні теорії XIX – XX століть

1. Причини кризи класичної моделі культури. Культурно-історична школа.
2. Теорія локальних цивілізацій.
3. Культурна антропологія.
4. Психоаналітична концепція культури.
5. Теорія «осьового часу» К. Ясперса.

Тема 5. Культура і цивілізація. Захід і Схід

1. Поняття «цивілізація»: його формування і основні значення.
2. Культура і цивілізація: співвідношення понять.
3. Східна і західна цивілізації як культурні «полюси світу».

Тема 6. Первісна культура

1. Виникнення культури. Найдавніші знаряддя праці, виготовлення одягу, житла. Оволодіння вогнем.
2. Виникнення членороздільної мови. Практичні знання. Особливості первісної свідомості. Загадка народження мистецтва.
3. Пісні і танці як важливий вид первісного мистецтва.
4. Витоки релігії. Первісна релігія та її форми.
5. Магія та магичні дії.
6. Зачатки наукових знань.

Тема 7. Культура ранніх цивілізацій

1. Культура Стародавнього Єгипту та Месопотамії.
2. Виникнення давніх цивілізацій Індії та Китаю.
3. Особливості становлення і розвитку культури в Стародавній Греції.
4. Римська цивілізація і культура.
5. Міфологія давніх цивілізацій.

Тема 8. Культура Середньовіччя

1. Раннє, класичне та пізнє Середньовіччя. Теологічний фактор пізнання.
2. Розвиток науки та освіти.
3. Художні стилі Середньовіччя.
4. Візантійський тип культури та його особливості.

Тема 9. Культура епохи Відродження

1. Поняття і особливості становлення епохи Відродження (Ренесансу).

2. Художня культура Відродження (Італійське, Північне Відродження).
3. Значення культури епохи Відродження.

Тема 10. Становлення культури Нового часу (II пол. XVI – I пол. XIX ст.)

1. Реформація та Контрреформація – новий етап європейської цивілізації.
2. Головні риси європейського мистецтва XVI – XVII ст.
3. Наукова революція XVII ст. та її риси.

Тема 11. Західноєвропейська культура епохи Просвітництва

1. Основні ідеї та ідеали епохи Просвітництва.
2. Особливості Просвітництва в Англії, Франції, Німеччині.
3. Художні стилі XVIII ст.

Тема 12. Культура Новітнього часу

1. Західна культура XIX ст. Нові стилі у мистецтві.
2. Основні тенденції розвитку світової культури на рубежі XIX – XX ст.
3. Художня культура I пол. XX ст. Боротьба ідей та художніх методів.
4. Стан культури в епоху НТР в Західній Європі та США в 50–90-ті роки XX ст.
5. Проблеми оновлення сучасної світової культури.

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Предмет культурології.

Поняття і сутність культури

Методи аналізу культурології з традицій та новацій в культурі.

Співвідношення понять культура і цивілізація.

Цінності, норми та символи культури.

Унікальне і загальноприйняте в культурі.

Розподіл культури на види і роди.

Потреби суспільства і функції культури.

Закони функціонування культури.

Тема 2. Духовна культура.

Функції культури, її соціальні форми

Зміст, структура та основні властивості цінностей. Типи цінностей, їх співвідношення. Роль ціннісних систем у розвитку суспільства.

Цінність і оцінка. Взаємозв'язок та специфіка ціннісних та оціночних відносин у сфері культури. Ціннісна основа гуманізму та духовності. Загальнолюдська природа духовних цінностей.

Структура цінностей та рівні культури. Цінності і норми культури. Цінності як «формотворне» ядро культури.

Культурна спадщина та способи її передачі від покоління до покоління. Усна і письмова традиції. Роль сім'ї, школи, церкви, закладів культури, музеїв, бібліотек в культурній спадкоємності.

Поняття традиції. Традиція в різних сферах суспільного життя. Традиція як уклад життя народу. Національна художня традиція і самоусвідомлення народу. Причини збереження архаїчних традицій.

Тема 3. Культура як предмет історико-філософського аналізу

Місце поняття «культура» в песимістичній концепції культури Ж.-Ж. Руссо. Культурологічні погляди І. Г. Гердера.

Поняття «культура» у німецьких філософів І. Канта і І. Г. Фіхте.

Тема 4. Культурологічні теорії XIX-XX ст.

Причини кризи класичної моделі культури. Культурно-історична школа.

Матеріалістична концепція культури К. Маркса. Еволюціоністська школа Е.Б. Тайлора. Психологічна школа З. Фрейда. Концепція культури О. Шпенглера.

Теорія культурних циклів А. Тойнбі. Культурологічна концепція М. Вебера.

Ідея універсальності історії та культури. Теорія локальних культур. Культурологічні погляди Н.Я. Данилевського.

Тема 5. Культура і цивілізація. Захід і Схід

Поняття «цивілізація»: етимологія слова. Сучасні трактування поняття цивілізація.

Основні підходи до співвідношення культури та цивілізація.

Основні риси цивілізації.

Типологія цивілізацій.

Особливості східної та західної цивілізацій на сучасному етапі суспільного розвитку.

Тема 6. Первісна культура

Способи полювання. Виготовлення одягу. Житла.

Особливості первісної свідомості. Народження мистецтва. Поява різних видів образотворчого мистецтва.

Виникнення мелодії. Танець і його зв'язок з пісенної і інструментальною музикою. Розвиток фольклору.

Поява релігійних уявлень та культові обряди.

Тема 7. Культура ранніх цивілізацій

Мистецтво Стародавнього Єгипту. Архітектура. Піраміди. Значення культурних досягнень Єгипту.

Архітектура древніх міст Китаю, Індії та Месопотамії. Скульптура, живопис, прикладне мистецтво і ремесла в культурах ранніх цивілізацій.

Міфи про Троянську війну.

Поява давніх цивілізацій на Близькому Сході, в Індії, Китаї.

Духовні та естетичні особливості розвитку давньосхідних культур.

Місце і роль давніх цивілізацій в культурній еволюції людства.

Культура Стародавньої Греції. Поняття «античність». Крито-мікенська культури.

Культура Стародавнього Риму.

Виникнення християнства. Морально-етичне вчення християнства. Ранньохристиянська філософія, література й естетика, специфічні риси християнської культури. Перетворення християнства в державну релігію Римської імперії.

Тема 8. Культура Середньовіччя

Взаємозв'язок Візантійської культури з культурами слов'янських народів.

Світове значення Візантійської культурної спадщини.

Проблеми виникнення ісламу і особливості його духовної культури. Мусульманське мистецтво та його внесок в світову культуру.

Тема 9. Культура епохи Відродження

Гуманісти та антична спадщина, антропоцентризм.

Релігійна картина світу та образ людини в творчості представників Відродження.

Північне Відродження як самостійна культурна епоха. Її творці і теоретики.

Вплив ідей та цінностей Відродження на слов'янські культури.

Тема 10. Становлення культура Нового часу (II пол. XVI – I пол. XIX ст.)

Зародження та становлення реформаційного руху в Європі. Реформація в Німеччині.

Контрреформація та її рушійні сили.

Захід і Схід в Новий час. Розвиток європейської культури в XVI – XVII ст. Бароко і класицизм.

Розвиток наукових знань у XVII ст.

Формування культури США, Канади, країн Латинської Америки.

Тема 11. Західноєвропейська культура епохи Просвітництва

Епоха Просвітництва. Розвиток природничих наук, поширення світських знань. Самосвідомість передових людей XVIII століття. Ідеологія, філософські, педагогічні етичні й естетичні уявлення епохи Просвітництва. Архітектура, література, музика, театр, образотворче мистецтво XVIII ст.

Особливості розвитку європейської культури після поразок Великої французької революції і розгрому Наполеона. XIX століття як період кардинальних змін і видатних досягнень.

Радикальні зміни у сфері художньої культури. Переоцінка естетичних ідеалів. Європейський романтизм. Особливості музики, літератури, образотворчого мистецтва, театру у європейській культурі XIX століття. Натуралізм. Критичний реалізм. Нові явища в європейській культурі і мистецтві. Імпресіонізм. Постімпресіонізм.

Тема 12. Культура Новітнього часу

Науково-технічні відкриття та художні шедеври європейської культури I пол. XX ст.

Російська та американська культура та їх місце, роль в цивілізаційних процесах сучасності.

Культ сили і антикультура XX ст. – фашизм і тоталітарні режими в Європі.

Проблема відчуження людини від культури.

Правова, політична і екологічна культура на рубежі XX – XXI ст. та пошуки нового мислення (неогуманізм).

Культура України в сучасних умовах: стан та перспективи. Боротьба за культурне Відродження в період розбудови української державності: традиції та новаторство. Поява нових шкіл, груп, напрямків в мистецтві. Основні напрямки культурної політики держави в сучасний період.

VII. ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Братства та їх культурно-освітня діяльність.
2. Вплив буддизму на світову культуру.
3. Вплив ісламу на світову культуру.
4. Вплив християнства на світову культуру.
5. Грецька міфологія. Нерозривність зв'язку релігії та міфу.
6. Гуманізм Ренесансу.
7. Давньослов'янська мистецька спадщина.
8. Елліністична культура.
9. Започаткування українського іконопису (староукраїнський іконопис).
10. Культура Давнього Риму.
11. Культура Давньої Греції: живопис, архітектура, література, театр.
12. Культура доєвропейської Америки: інки, майя, ацтеки.
13. Культура Крито-Мікенської цивілізації.
14. Культура Стародавнього Китаю.
15. Культура Стародавньої Індії.
16. Культура української діаспори.
17. Культурно-мистецький процес в Україні XVIII століття.
18. Масова та елітарна культура.
19. Мистецтво скоморохів – перша сторінка в історії українського театру.
20. Модернізм: сутність, напрямки, загальні риси.
21. Молодіжні субкультури в сучасному світі.
22. Найвидатніші діячі в мистецтві Ренесансу.
23. Наукові досягнення епохи Відродження.
24. Особливості української міфології.
25. Первісне мистецтво.
26. Постмодернізм як світоглядно-мистецький напрям.
27. Традиціоналізм східних культур: Єгипет, Межиріччя, Палестина.
28. Характерні риси культури європейського Середньовіччя.
29. Язичницька культура дохристиянської Європи.
30. Язичницька культура Київської Русі.

VIII. ПИТАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ З КУРСУ

Питання для підготовки до заліку:

1. Культурологія як наука і навчальна дисципліна.
2. Поняття «культура»: походження і сутність.
3. Функції культури.
4. Типи та форми культури.
5. Основні концепції виникнення культури.
6. Природа і культура
7. Культура та цивілізація: співвідношення понять.
8. Схід – Захід: порівняльний культурологічний аналіз.
9. Культура та релігія.
10. Вплив буддизму на світову культуру.
11. Вплив християнства на світову культуру.
12. Вплив ісламу на світову культуру.
13. Первісна культура та її місце в історії людства.
14. Розвиток матеріальної культури в епоху палеоліту, мезоліту, неоліту.
15. Первісне мистецтво.
16. Культура Стародавнього Єгипту.
17. Культура Стародавнього Межиріччя.
18. Культура Стародавньої Індії.
19. Культура Стародавнього Китаю.
20. Культура Крито-Мікенської цивілізації.
21. Традиціоналізм східних культур: Єгипет, Межиріччя, Палестина.
22. Культура Давньої Греції: живопис, архітектура, література, театр.
23. Культура Давнього Риму.
24. Вплив античної культури на становлення європейської цивілізації.
25. Язичницька культура дохристиянської Європи.
26. Культура доєвропейської Америки: інки, майя, ацтеки.
27. Характерні риси культури європейського Середньовіччя.

28. Середньовічна культура Візантії.
29. Культура ісламського Середньовіччя.
30. Ренесанс: періодизація, основні риси, причини кризи.
31. Гуманізм Ренесансу.
32. Наукові досягнення епохи Відродження.
33. Найвидатніші діячі в мистецтві Ренесансу.
34. Реформація та її вплив на розвиток культури.
35. Доба Просвітництва: нові соціокультурні ідеали.
36. Мистецтво Нового Часу.
37. Тенденції й протиріччя культури кінця XIX – початку XX ст.
38. Модернізм: сутність, напрямки, загальні риси.
39. Масова та елітарна культура.
40. Постмодернізм як світоглядно-мистецький напрям.
41. Проблеми національної свідомості як одна з головних рис національної культури.
42. Культура періоду НТР. Урбанізація.
43. Масова культура XX століття.
44. Специфіка слов'янської культури: міфологія, мистецтво, побут.
45. Язичницька культура Київської Русі.
46. Осередки мистецтва і літератури Київської Русі.
47. Культурно-мистецький процес в Україні XVIII століття.
48. Особливості української культури за часів становлення національної незалежності.
49. Входження сучасної української культури в загальносвітовий культурний простір.
50. Культура української діаспори.

ІХ. ЗРАЗКИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

- 1. Яке визначення культури найбільш точно відображає її сутність у системі інших визначень?**
 - а) діяльність людини з освоєння світу;
 - б) середовище, штучно створене людиною;
 - в) рівень прогресу.

- 2. Циклічні теорії вивчали культури:**
 - а) уподібнюючи їх живим організмам;
 - б) як самостійні, не пов'язані між собою;
 - в) все перераховане.

- 3. Хто висунув гіпотезу про існування несвідомого як особливого рівня людської психіки?**
 - а) І. Кант;
 - б) З. Фрейд;
 - в) Ф. Боас.

- 4. Поняття «культура» широко увійшло в науковий обіг:**
 - а) від появи людини розумної;
 - б) з античного часу;
 - в) з XVIII століття – епохи Просвітництва.

- 5. Хто з перелічених нижче вчених дав вперше наукове визначення культури?**
 - а) Геродот;
 - б) Ж.-Ж. Руссо;
 - в) Е. Тайлор.

- 6. Хто вперше ввів поняття «культурологія»?**
 - а) А. Кребер;
 - б) Л. Уайт;
 - в) В. Дільтей.

- 7. Що відноситься до культурної спадщини?**
 - а) частина матеріальної і духовної культури, яка пройшла випробування часом;
 - б) твори мистецтва;
 - в) будинки, будівлі, що залишилися від минулого.

8. Хто є автором книги «Первісна культура»?

- а) Е. Тайлор;
- б) Ф. Енгельс;
- в) Г. Гегель.

9. Що лежить в основі людської культури?

- а) досягнення минулих і нових цивілізацій;
- б) різноманіття видів діяльності;
- в) все перераховане.

10. Виробнича культура проявляється в:

- а) знанні трудового законодавства;
- б) активної громадської, профспілкової роботи;
- в) професійній грамотності, технологічній дисципліні, творчому відношенні до справи.

11. Моральна культура проявляється в:

- а) дотриманні норм співжиття;
- б) дотриманні вимог етикету та загальноприйнятих моральних норм (заповідей);
- в) хорошому вчинку.

12. Суб'єкти культури – це:

- а) людське суспільство в цілому;
- б) люди, що духовно перетворюють світ;
- в) людина сфери мистецтва.

13. Культура з позицій формаційно-трудової теорії розглядалася в працях:

- а) Гегеля і Канта;
- б) Маркса і Енгельса;
- в) Шпенглера і Тойнбі.

14. Культурно-антропологічні теорії розглядалися:

- а) М. Вебером;
- б) Д. Віко;
- в) Е. Тайлором.

- 15. Хто є автором книги «Росія і Європа»?**
- а) П.А. Сорокін;
 - б) Н.А. Бердяєв;
 - в) Н.Я. Данилевський.
- 16. Про неминучість розриву яких культур стверджував Ч. Сноу в теорії «двох культур»?**
- а) природно-наукової та гуманітарної;
 - б) світової та національної;
 - в) масової та елітарної.
- 17. Хто ввів поняття «архетипи»?**
- а) К. Юнг;
 - б) Е. Фромм;
 - в) Ф. Ніцше.
- 18. Що таке субкультура?**
- а) культура, що народилася;
 - б) автономна культура певного соціального середовища;
 - в) культура низів суспільства.
- 19. Хто з філософів розглядав культуру як прогрес філософського створення (світового розуму)?**
- а) Ф. Ніцше;
 - б) В.І. Вернадський;
 - в) Г. Гегель.
- 20. Хто є автором книги «Занепад Європи»?**
- а) О. Шпенглер;
 - б) Г.В. Плеханов;
 - в) Н.Я. Данилевський.
- 21. Хто з учених є творцем концепції культури, в основі якої лежить теорія кругообігу локальних цивілізацій?**
- а) О. Шпенглер, А. Тойнбі;
 - б) Н.Я. Данилевський, П.А. Сорокін;
 - в) К. Маркс, Ф. Енгельс.

22. Представники якого філософського напрямку вважають, що людина наближає до себе світ завдяки не пізнанню, але переживанню його?

- а) психоаналітичної концепції;
- б) екзистенціалізму;
- в) філософії життя.

23. Яке співвідношення понять культури та цивілізації є об'єктивно вірним?

- а) культура – позитивна сторона цивілізації;
- б) цивілізація – це рівень, ступінь культурного розвитку, пов'язаний з появою державних систем;
- в) цивілізація – синонім культури.

ХІ. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

І. Основна література

1. Історія української та зарубіжної культури : навч. посібник : рекомендовано МОН України / за ред. С.М. Клапчука. 6-те вид., виправл. і доповн. – К. : Знання–Прес, 2007. – 358 с.
2. Культурологія : українська та зарубіжна культура : навч. посібник : рекомендовано МОН України / за ред. М.М. Заковича. 5-те вид., стер. – К. : Знання, 2010. – 589 с.
3. Українська та зарубіжна культура : підручник / за ред. В.О. Лозового. 2-ге вид. – Харків : Одиссей, 2008. – 375 с.

ІІ. Додаткова література

1. Баканурський А. Одеський період Курбаса / А. Баканурський // Південь України : Четвертий міжнар. конгрес українців (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.) : Доповіді та повідомлення. 1999. – С. 338-343.
2. Беляєв Е. Спадкоємці і послідовники Каменяра / Е.І. Беляєв // Українська газета. – 2006. – 21 червня (№ 25). – С. 10-19.
3. Відкритий архів : Щорічник матеріалів та досліджень з історії модерної української культури / упоряд. С. Захаркіна ; Укр. наук. ін-т Гарвардського ун-ту, Ін-т критики. – К. : Критика, 2004. Т. 1. – 2004. – 752 с.
4. Горак Р. Іван Франко: не невічте своєї державності! : До 150-річчя з дня народження Івана Франка / Р. Горак // Культура і життя : Культурно-мистецька. – 2005. – 9 Листопад № 44. – С. 2.
5. Греченко В.А. Історія світової та української культури з тестовими завданнями : довідник для школярів та студентів / В.А. Греченко, І.В. Чорний. – К. : Літера, 2009. – 416 с.
6. Зотов В.М. Українська та зарубіжна культура : рекомендовано МОН України : словник культурологічних термінів / В.М. Зотов, А.В. Клімачова, В.О. Таран ; Запорізь. юрид. ін-т. – К. : ЦУЛ, 2009. – 264 с.

7. Історія культури України у запитаннях і відповідях / В.А. Бокань, Н.Г. Гозулова та ін. – Київ : Фотовідеосервіс, 1993–1994. (Б-ка українця) / Ч. 2. – 1994. – 95 с.
8. Історія світової та української культури : підручник для вищих закладів освіти / В. Греченко та ін. – К. : Літера, 2002. – 464 с.
9. Історія української культури / за заг. ред. І. Крип'якевича. – Київ : Либідь, 1994. – 656 с.
10. Історія української культури : навч. посібник : рекомендовано МОН України / за ред. О.Ю. Павлової. – К. : Центр учбов. л-ри, 2013. – 341 с.
11. Історія української культури : навч. посібник : рекомендовано МОН України / В.М. Шейко, В.Я. Білоцерківський. 4-те вид., стер. – К. : Знання, 2012. – 271 с.
12. Історія української культури : термінологічний словник / за ред.: Л.В. Анучиної, О.А. Стасевської, О.В. Уманець. – Х. : Колегіум, 2011. – 184 с.
13. Історія української культури : у 5 т. / голов. ред. Б.Є. Патон та ін. – Київ : Наук. думка, 2001. – Т. 1. – 2001. – 1136 с.
14. Історія української культури : у 5 т. / голов. ред. Б.Є. Патон та ін. – Київ : Наук. думка, 2001. – Т. 2. – 2001. – 848 с.
15. Історія української культури : у 5 т. / голов. ред. Б.Є. Патон та ін. – Київ : Наук. думка, 2001. – Т. 3. – 2003. – 1246 с.
16. Історія української культури: у 5 т. / голов. ред. Б.Є. Патон та ін. – Київ : Наук. думка, 2001. – Українська культура ХХ – початку ХХІ століть: Т. 5, Кн. 2 / ред. кол. М.Г. Жулинський та ін. – 2011. – 1032 с.
17. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура : підручник : рекомендовано МОН України / М.В. Кордон. 3-тє вид. – К. : Центр учбов. л-ри, 2010. – 575 с.
18. Корнієнко Н. Лесь Курбас як завтра / Н. Корнієнко // День [укр.] : Громадсько-політична та ділова газета. – 2012. – 10 лютого/ 11 лютого (№ 23/24). – С. 14–15.
19. Краснопольська Т.М. Механізм взаємодії Церкви та держави в Україні: характеристика основних елементів / Т.М. Краснопольська // Актуальні проблеми політики. – 2015. – Випуск 55. – С. 215-223.

20. Культурологія : українська та зарубіжна культура : навч. посібник : рекомендовано МОН України / за ред. М.М. Заковича. 4-те вид., виправл. і доповн. – К. : Знання, 2009. – 589 с.
21. Маланюк Є.Ф. Нариси з історії нашої культури : Наук.–попул. вид. / Є.Ф. Маланюк ; худож. В. Харченко. – К. : Обереги, 1992. – 80 с.
22. Огієнко І. Українська культура : коротка історія культурного життя українського народу / І. Огієнко ; передм. М.Г. Жулінського. – Київ : Довіра, 1992. – 141 с.
23. Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури : Навч. посібник / В.С. Полікарпов. 4-е вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2000. – 359 с.
24. Попович М.В. Нарис історії культури України / М.В. Попович. – К. : «АртЕк», 1998. – 728 с.
25. Сушко А.І. Здійснення культурної політики в умовах сучасної демократичної держави / А.І. Сушко // Актуальні проблеми політики. – Одеса. Вип. 52. – 2014. – С. 289-294.
26. Сушко А.І. Проблеми формування культури історичної пам'яті в освітньому процесі / А.І. Сушко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Історія. Філософія. Політологія : зб. наук. праць. – Одеса : Фенікс, 2017. – Вип.№ 13. – С. 43-48.
27. Тимошенко Ю. Українське бароко / Ю. Тимошенко // Чумацький шлях. – 2012. – № 1. – С. 9-14
28. Українська культура в європейському контексті / Ю.П. Богуцький, В.П. Андрущенко, Ж.О. Безвершук, Л.М. Новохатько. – К. : Знання, 2007. – 679 с.
29. Українська культура, історія і сучасність : навч. посібник : рекомендовано МОН України / за ред. С.О. Черепанової. – Львів : Світ, 1994. – 456 с.
30. Українська та зарубіжна культура : навч. посібник : рекомендовано МОН України / Л.Є. Дещинський, Я.Я. Денісов, Л.В. Цубов та ін. ; за ред. Л.Є. Дещинського. 4-те вид., переробл. і доповн. – Львів : Бескид Біт, 2005. – 304 с.
31. Українська та зарубіжна культура : Навч.-метод. посібник / Р.М. Вечірко, О.М. Семашко та ін. – К. : КНЕУ, 2003. – 367 с.

32. Українська та зарубіжна культура : Програма та плани семінарських занять / Уклад. А.І. Паньков, В.В. Барладяну-Бирладник ; ОНЮА. – Одеса : Бахва, 2001. – 20 с.
33. Шейко В.М. Історія української культури : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / В.М. Шейко, В. Я. Білоцерківський. 5-те вид., стер. – Київ : Знання, 2013. – 271 с.

III. Електронні інформаційні ресурси

[http:// mincult.kmu.gov.ua/](http://mincult.kmu.gov.ua/) – Міністерство культури України.

<http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.

<http://books.br.com.ua/> – Підручники онлайн (розділ «Підручники з Культурології. Історії культури»).

<http://pidruchniki.com/kulturologiya/> – Навчальні матеріали онлайн. Культурологія.

<http://www.info-library.com.ua/books.html> – Електронна бібліотека підручників.

http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/INDEX_CULTUR.php – Библиотека Гумер. Культурология.

ЗМІСТ

I. ВСТУП	3
II. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ ...	5
III. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	9
IV. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ	10
V. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	14
VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	17
VII. ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ	21
VIII. ПИТАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ З КУРСУ	22
IX. ЗРАЗКИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ	24
XI. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	28

Навчальне видання

**Сушко Анатолій Іванович
Краснопольська Тетяна Миколаївна**

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Навчально-методичний посібник

Макет Костюрін О.О.

Підписано до друку 10.05.2018.

Формат 60x84/16

Ум.-друк. арк. 1,01

Зам. № 1808-02.

Наклад 50 прим.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1044 від 17.09.02)
м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25. Тел. (048) 7777-591
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www: law-books.od.ua